

Edicija DRAGULJI LAGUNE

1. SAMARKAND, Amin Maluf
2. CRVENI ŠATOR, Anita Dajamant
3. ZAKON ČUTANJA, Mario Puzo
4. ČOVEK I DEČAK, Toni Parsons
5. DEVOJKA SA BISERNOM MINĐUŠOM, Trejsi Ševalije
6. BIBLIJA OTROVNE MASLINE, Barbara Kingsolver
7. KADA SI OTIŠAO, Megi O'Farel
8. NIKOM NI REČI, Harlan Koben
9. OGNJENA KAPIJA, Stiven Presfild
10. CARICA, Šan Sa
11. LOVAC NA ZMAJEVE, Haled Hoseini
12. AVANTURE NEVALJALE DEVOJČICE, Mario Vargas Ljosa
13. KOLIBA, Vilijem Pol Jang
14. RINGIŠPIL, Jelena Bačić Alimpić
15. SEDAM SUNACA I SEDAM LUNA, Žoze Saramago

DRAGULJI LAGUNE

Ringišpil

JELENA BAČIĆ ALIMPIĆ

Laguna

Copyright © 2010 Jelena Bačić Alimpić

Copyright © 2010, 2013 ovog izdanja, LAGUNA

EDICIJA DRAGULJI LAGUNE

KNJIGA BROJ 14

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Marku i Dunji

Ko ne voli život, taj ga i ne zaslužuje.
Leonardo da Vinči

I

Svega je u njenom životu bilo previše. Boja, mirisa, zvukova, radosti i tuge. Dok leži u sterilnoj, beloj bolesničkoj sobi i svakim damarom svoga bića oseća kako život iz nje ističe, u skrivenom kutku misli, rezervisanom za najdivnija sećanja, izranjaju slike najranijeg detinjstva. A on, dominirajući svakom slikom, vrti se i osmehuje, pozivajući je na poslednju vožnju pred odlazak. O da, taj ringišpil. Tako svetao, šaren i živ, vrti ukруг sva draga lica njene životne priče. Na belom konjiću, iza šoljice čaja, patkice i autića, nogu kvrgavih i pomalo krivih, sedi musava, nasmejana, bosonoga devojčica, čupave kose i velikih bademastih očiju. Ne prestaje da se čudi. Guta vazduh i osmeh joj je sve širi, dok ringišpil vrti svoj krug i melodiju do večnosti...

– Kako smo danas, gospođo? Divan je dan, a vi mi izgledate bolje nego juče – veselo cvrkuće mlada bolničarka. Ana s mukom okreće glavu u pravcu radosnog glasa i tera sebe na osmeh.

– Nije tako loše... – muči se da izgovori, najljubaznije što može, dok joj se srce steže pri pomisli na neminovnosti koje se već naziru. – Da, zapravo i nije tako loše. Mislim da mi je

rak pojeo jetru, jedan bubreg i slezinu, ostalo ostavlja za desert – pokušava čak i da se našali. Na trenutak primećuje tračak sažaljenja u očima mlade bolničarke, a to je poslednje što joj je u ovim trenucima potrebno – sažaljenje. Sve je bolje i iskrenije od tog lažljivog osećanja tako udaljenog od istine.

Dok joj sestra užurbano petlja oko braunile,* menja bočicu za infuziju i proverava monitore koji potvrđuju da srce u njenim grudima još uvek kuca, poput lopova spremnog da ukrade njen poslednji udah, zatvara oči i opet vidi belog konja sa kićankama, sa šarama duginih boja, i devojčicu velikih bade-mastih očiju.

Tih kasnih tridesetih godina prošlog veka, baba Dara je bila nadaleko čuvena, znali su za nju u celoj zemlji. Ringišpil ju je proslavio. Dara je preko svog brata Danila, Aninog deda-ujaka, koji je bio činovnik sa dobrim vezama u Beču, nekakvom magijom uspela da dopremi ringišpil čak iz daleke Rusije. Zapravo, kao što to obično biva, i za njen posao ljubav je bila pokretačka snaga. Da nije bilo Natalije, deda Danilove daleke ruske ljubavi, ringišpil nikada ne bi stigao do Aninog detinjstva. Zamršanim putevima, političkim vezama i „podobnim“ prijateljima, Natalija je posredno obeležila čitavo Anino detinjstvo. Čak ni to što je kasnije napustila Danila i pobegla sa daleko mlađim oficirom austrijske garde nije pomutilo Anina radosna sećanja na lepu Ruskinju.

Baba Dara je volela Anu prostom, ponekad grubom i nemarnom ljubavlju. Anina majka Lenka nije volela svekrvu i užasavala su je leta koja je Ana provodila kod Dare na ringišpilu. Lenka je bila iz dobrostojeće gradske porodice, obrazovana i čestita mlada žena, sve dok joj, jednog kasnog letnjeg popodneva na ringišpilu, razum nije pomutio Anin otac Stevan.

---

* Braunila – cevčica kroz koju se daje lek u venu.

Ni pretnje, ni ucene, ni batine roditelja nisu je odvratile od namere da se uda za Stevana, „čoveka bez perspektive“, kako ga je nazivao Lenkin otac. Tek mnogo kasnije, kada su kiše već nebrojeno puta sprale prašinu sa ringišpila, Lenka je shvatila da je njen otac bio u pravu i da ljubav ponekad nije dovoljna ili svakako nije sve u životu. Nije mogla natrag, ali je želela bolju budućnost za svoju jedinu kćer. Dok je u mukama rađala Anu, obećala je sebi da će učiniti sve da njena mala devojčica ima život o kakvom je ona samo mogla da sanja.

Već sa pet godina Ana je plesala uz muziku sa radija i gramofonskih ploča, koje je Lenka krišom donela u miraz; Čajkovski, Štraus, Mocart... vodili su Anu u daleke predele mašte, na svetske baletske pozornice. Gledajući svoju prelepu devojčicu, Lenka je grozničavo smišljala kako da sačuva ovaj jedinstveni osećaj za igru, kako da svojoj kćeri dočara da je njen talenat ogroman i da ga ne treba ostaviti tu u bačkoj zabiti, u senci raspolućenog braka i šarenog ringišpila. Čula je da u Beogradu postoji izvesna gospođa Klara koja podučava baletu devojčice iz dobrostojećih beogradskih porodica. Bila je svesna činjenice da njena devojčica, rođena na tavankutskom salašu, nema preporuke za baletsku školu gospođe Klare; ipak, bila je rešena da po svaku cenu stigne do velegrada i svojoj mezimici, „salašarskoj princezi“, kako su je u šali često nazivali lokalni mangupi, širom otvori vrata sveta muzike, pozornice i umetnosti.

Dok joj se bolesne kosti umorno meškolje ispod bele bolničke plahte, Ana se sa bolnim, umornim osmehom na usnama seća tog sparnog letnjeg popodneva kada joj je majka saopštila svoje planove...

O, kako je samo bila zbunjena i uplašena. Seća se grozničavog sjaja u majčinim očima i nestrpljenja u glasu dok je poziva da siđe sa ringišpila, jer njih dve treba da porazgovaraju

o jednoj „važnoj stvari“. Ta „važna stvar“ bila je Anina budućnost. Tada je imala šest godina i prvu tajnu simpatiju. Bio je to salaški dečak nemirnih garavih očiju i brzih stopala – Đorđe. Vijali su se po ringišpilu, skakali sa jednog konjića na drugi, sve dok je Đorđe ne bi sustigao i povukao za nestašni uvojak. Gledala ga je ispod oka dok je sa ocem skupljao seno i bosonog gacao po salaškom blatu. Imao je tada deset godina i želeo je da bude pilot kad poraste. Pričao je Ani da je nebo njegov dom, da su ptice njegovi prijatelji i svečano joj obećao da će, kada izuči za pilota, prvo nju povesti put visina.

Tog sparnog letnjeg popodneva, kada ju je Lenka konačno dozvala i povelala je do obližnjeg šumarka, tik uz proplanak na kojem je živeo baba Darin ringišpil, snovi o letu u nepoznate visine dobili su sasvim drugu dimenziju...

– Princezo mamina, moramo da razgovaramo... Ana, ti nisi stvorena za ringišpil i gacanje po blatu. Sine, ti si divna, pametna, talentovana devojčica i ja želim da se pobrinem da jednoga dana postaneš slavna, srećna i bogata. Neću dozvoliti da zaglaviš na salašu, da ustaješ zorom kako bi nahranila kokoške i istimarila Riđana. Ti si stvorena za jedan drugi svet, daleko odavde. Odlučila sam da te odvedem u Beograd, u baletsku školu gospođe Klare. Ako budeš primljena, ostaćeš da živiš tamo u školskom internatu, a ja ću se truditi da te što češće posećujem. – Dok je izgovarala poslednju rečenicu, Lenkin glas se obojio teškom tugom. Ana je gledala u nju širom otvorenih očiju, dok je njeno malo srce kucalo u grudima poput preplašene lastavice.

– Ali, majko, ja ne želim da idem u veliki grad. Neću da ostavim tebe, tatu, baba Daru i... – setivši se Đorđa, iz grudi joj se prolomi jecaj. Lenka zagrlila svoju ćerku.

– Mila moja, ja još nisam razgovarala sa tvojim ocem. Mogu samo da zamislim kako će biti ljut. Sigurna sam da će

se protiviti, ali ja ću mu se ovoga puta odlučno suprotstaviti. Ana, dušo moja, neću dozvoliti da pođeš mojim putem. Ne želim da se tvoji snovi zakopaju u salaško blato, kao moji, želim samo da budeš srećna.

Ana, uplakana, pogleda u svoju majku, stisnu zube i obrisa suze musavom rukom.

– Dobro, majko, a kada postanem slavna i bogata, ti ćeš doći da živiš sa mnom, zar ne? I, kupiću ti lepe haljine, i moderne sandale i... – Anine reči se ugušiše u jecajima i ona potrča preko proplanka koliko je noge nose.

Te noći, Ana je budna i sama u krevetu preplašena slušala svađu između oca i majke. Slušala je ružne psovke, čula je reči za koje nije ni znala da postoje.

– Kurvo! Dobro je meni moja majka govorila! Nismo mi nikada bili dovoljno dobri za tebe! Ja ti nikada nisam bio dobar! Sad hoćeš da odvojiš Anu od mene, od nje ćeš kurvu da napraviš! Šta hoćeš? Kakva umetnost? Drpaće je i štipati pohlepni, matori, bogati starci! Postaće drolja kao i ti! Gubi mi se s očiju! I da znaš, Ana ostaje! Napustiće salaš preko mene mrtvog! A ti možeš da ideš! Beži mi s očiju! – urlao je Stevan.

Anin plač stopio se s majčinim jecajima. Šćućurena ispod debele uštirkane dunje u svojoj sobi, Ana je drhtala čitavim telom. Zatvorila je oči i čula božansku muziku, videla otvoreno plavo nebo i bele prepelice kako odlaze put oblaka, letela je sa njima. Pogledala je ka zemlji i videla ringišpil kako se sjaji na suncu, poput zlatnog oreola. Nemiran san se razlio preko njenih maštarija.

Činilo joj se da je spavala tek koji trenutak, kada je iz sna prenu nežan majčin glas:

– Anuška, princezo, devojčice moja, probudi se, probudi se, anđele, ustani, mila... – Ana s mukom otvori slepljene kapke i pogleda majku:

– Mama, zašto me budiš, nije još ni zora svanula?

Majka je nežno pomilova po čelu i obasu joj obraze poljupcima:

– Obuci se, srećo, pričaćemo putem, moramo brzo da krenemo.

– Da krenemo? Mama, kuda idemo? Gde je tata? – zapitkivala je Ana majku dok joj je ona nežno pomagala da ustane i da se obuče.

Tiho su se iskrale iz kuće. Ana se i danas seća majčinog čvrstog stiska ruke i nečujnih koraka. Zamakle su iza ugla njihovog naherentog sokaka. Ana je skoro ciknula od iznenađenja, ugledavši čika Miloja sa njegovim čilašima i zaprežnim kolima, a majka joj prekri usta šakom.

– Gazda Miloje će nas povesti do Subotice, odakle ćemo ti i ja na voz, pa za Beograd, kao što sam ti obećala. – Lenka zastade, čučnu ispred svoje kćeri, čvrsto joj stežući ramena: – Ana, neću te ostaviti, ne vraćam se na salaš. Naći ću posao, radiću i učiniću sve da ispunim obećanje koje sam ti dala. Ljubavi, ti ćeš uspeti, nas dve ćemo uspeti, moraš da mi veruješ!

– Lenka, požuri – šapnu poluglasno gazda Miloje, Đorđev otac. – Znaš koliko rizikujem. Ako se Stevan probudi, sve će nas pobiti, a da moja Ruža zna, nikada više reči sa mnom ne bi prozborila, haj'te, požurite...

I tako se njih dve popeše na kola, a Miloje potera čilaše jednim zvučnim pokretom jezika. Kola zaoraše salašku cestu – i Ana se otisnu u svet. Nakon dobrog sata vožnje, stigoše do železničke stanice. Lenka pomože Ani da siđe s kola, spusti dotrajali kofer kraj svojih nogu i pogleda Miloja suznih očiju:

– Ne znam kako da ti zahvalim...

Miloje skide šešir, počea se nervozno po glavi i spusti pogled ka zemlji.

– Lenka, kada si došla na naše salaše, znao sam da nećeš ostati. Suviše si bila drugačija od svih naših snaša. Finija, tiša i

nekako lomljiva. Nisi ti za ovu našu jarugu, a nije ni tvoja Ana. Čuvaj to dete, čuvaj sebe, želim ti svaku sreću – napuklog glasa i teškog koraka, Miloje se okrete, podbode čilaše i nestade u praskozorju tog sedmog avgusta 1938. godine.

II

Kada su Lenka i Ana pristigle, na beogradskoj železničkoj stanici sve je već vrvelo od sveta. Huk vozova, nepoznati mirisi i tuđi glasovi naterase Anu da čvršće stegne majčinu ruku. Lenka brižno pogleda svoju devojčicu.

– Ne plaši se, mila. Snaći ćemo se već nekako. Sigurno si gladna, idemo prvo da nešto pojedješ, pa ćemo da potražimo baletsku školu gospođe Klare.

U Sarajevskoj ulici, nedaleko od železničke stanice, živela je gospođa Klara Sič. Tog dana su njene male balerine imale slobodno i ona je uživala u čaju, na terasi svog salonskog stana. Njeno lenjo sanjarenje prekide zvuk zvona na vratima. Po stoti put Klara pomisli kako je pogrešila kada je otpustila bedinerku, ali nije više sebi mogla da priušti takav luksuz. Uz uzdah se podiže sa svoje omiljene ratan-fotelje i još uvek gracioznim korakom krenu ka vratima. Veoma se iznenadi kada pred vratima ugleda lepu, ali veoma skromno obučenu ženu od tridesetak godina i devojčicu nestvarno sanjalačkih očiju.

– Da, izvolite? – upitno izusti ona, slobodnom rukom nesvesno nameštajući punđu.

– Vi ste gospođa Klara Sič, pretpostavljam? – prividno samouverenim glasom upita Lenka, čvrsto stežući Aninu ručicu.

– Da, a vi ste?

– Ja sam Lenka Balint, a ovo je moja kćerka Ana. Došla sam da vas molim da primite moju Anu u vašu baletsku školu. Veoma je talentovana, ima neverovatan sluh i istančan osećaj za ritam i... – Gospođa Klara podiže ruku i Lenka najednom ućuta. Učini joj se da je u jednom dahu izgovorila mnogo precenzioznih i prilično smušenih reči.

– Kako ste to zamislili, gospođo? Nepozvani ste banuli na moja vrata, verovatno nemate nikakve preporuke – reče Klara, odmeravajući Lenku od glave do pete.

Lenka se načas zastide, te spusti pogled, ali već sledećeg trenutka u njoj se probudi gordost. Poput lavice ponosno podiže glavu:

– U pravu ste, gospođo. Napustila sam svoj dom, muža i dosadašnji život kako bih svojoj devojčici obezbedila budućnost bolju od svoje. Znam da je to ludost, ali verujem da će Ana jednoga dana daleko dogurati. Molim vas da je primite samo nakratko i vidite da li dete ima talenta.

Klara je sa divljenjem posmatrala ovu mladu, odlučnu ženu i za tren se vratila u prošlost. Videla je sebe, mladu, drsku i nepokolebljivu, kako svom ocu saopštava odluku da postane balerina. Brzo se pribrala i širom otvorila vrata, sklonivši se u stranu.

Lenka i Ana zakoračiše u prostor koji će im zauvek izmeniti živote. Ana je širom otvorenih očiju prelazila preko zidova kojima su dominirale slike Milene Pavlović-Barili, Petra Konjovića, Šumanovića i drugih velikih, Ani tada nepoznatih slikara. Nikada nije videla takvu lepotu. Stanom se širio miris nane, a blagi parfem gospođe Klare ispunjavao je prostor. Ana pomisli kako su joj ovi mirisi poznati, kao da ih je sanjala plešući uz Čajkovskog. Gospođa Klara ih ponudi da sednu i njih dve se stisnuše jedna uz drugu na malenom salonskom kanabetu.

– Da li ste za čaj? – upita ih domaćica.

– Ne, gospođo, hvala vam – odgovori Lenka.

– Onda, da počnemo – reče Klara, uputivši se ka gramofonu, čija se školjka gordo šepurila na stočicu u uglu sobe. Ona pažljivo uze jednu ploču iz omota, obrisa rukavom svilene bluže nekoliko zrnaca prašine sa sjajne polivinilske površine i nežno je spusti na gramofon. Muzika preplavi sobu...

– Ana, znaš li koja je ovo muzika? – upita je gledajući je pravo u oči.

– Znam, gospođo. To je *Labudovo jezero* Petra Iljiča Čajkovskog – smerno odgovori Ana, izbegavajući pogled Klarinih plavih očiju.

Iznenadena, Klara pogleda u Lenku. Majka je gledala u Anu sa takvom nežnošću i ponosom da se Klari na trenutak srce zaledi od bola što nikada nije upoznala radost majčinstva.

– Ana, molim te, zaigraj. Zatvori oči, skoncentriši se i prepusti muzici – reče Klara, udobno se smeštajući u fotelju.

Ana ustade, zatvori oči na tren, vide svoj zlatni ringišpil kako se vrti i poče da igra uz predivnu muziku, potpuno joj se prepuštajući. Onako sićušna i tanana, graciozno i nestvarno lako lebdela je po salonu gospođe Klare. Klari se učini da devojčica ne dodiruje zemlju, u njenim plavim očima zaiskriše čuđenje i radoznalost. Ana je igrala širom otvorenih očiju, uprtih u tavanicu koju nije videla. Videla je široko, plavo nebo i bele prepelice kako streme ka visinama. Videla je Đorđa kako samouvereno pilotira svojim avionom, belim kao golubica. Muzika utihnu, Ana zastade, graciozno se pokloni i sede pored majke. Lenkine oči bile su pune suza. Tišina ih je obavijala kao jutarnja izmaglica, poglela po bačkoj ravnici. Gospođa se diskretno nakašlja, prekidajući muk koji je već predugo trajao.

– Moram da priznam da devojčica ima dara. Da budem potpuno iskrena, mislim da ima vanserijski talenat. Ana, dušo, da li si spremna da napustiš svoje detinjstvo, da naporno radiš i svakodnevno vežbaš, da svoj život posvetiš baletu? – Čim je izgovorila ove reči, Klara postade svesna da ih upućuje detetu

od samo šest godina i da ona zapravo i ne može da shvati njihovo pravo značenje. Ipak, začudi se kada je Ana odlučno pogleda u oči i reče sigurnim dečjim glasom:

– Da, gospođo, spremna sam. – Potom pogleda u svoju majku, čije je lice bilo obliveno suzama.

– Ne plači, mama – reče Ana. – Ostvariću naše snove.

Lenki se ote jecaj iz grudi i ona čvrsto zagrlj svoju devojčicu, i ne primetivši suze u Klarinim očima.

Gospođa Sič ustade i progovori brižno:

– A sad da se pobrinemo za vaš smeštaj. Da li znate gde ćete odsesti?

– Ne, gospođo. Ne poznajem nikoga u Beogradu.

– Hmm... Pozvaću svoju dobru prijateljicu koja drži pansion nedaleko odavde. Pretpostavljam da imate čime da platite smeštaj?

– Za prvo vreme, da. Imam nešto novca, a ponela sam i svoje dukate, dok se ne snađem. Odmah ću početi da tražim posao. Možda znate gospođe kojima je potrebna pomoć u kući? Spremaću, kuvaću, peglaću, ne libim se nijednog posla, radiću šta god je potrebno – u jednom dahu izusti Lenka.

– O tome ćemo kasnije, draga. Mislim da vam je obema bilo i previše uzbuđenja za danas. Pozvaću gospođu Sonju; da vas prvo lepo smestimo, a kasnije će sve doći na svoje mesto.

Nedugo zatim, nadoše se pred vratima malog pansiona, na samom uglu Nemanjine ulice. Nesigurnim korakom, Lenka uvede Anu u zgradu koja će im, barem neko vreme, zameniti dom. Odjednom se ispred njih stvori punačka žena u ranim šezdesetim godinama, širokog osmeha i blagih crta lica.

– Vi mora da ste Lenka. Klara mi je javila da ćete doći. A ti si sigurno Ana, buduća slavna balerina – toplo se osmehnu gospođa Sonja. – Dođite, pokazaću vam vašu sobu. U ovo

doba nema gužve, tako da ću vam ustupiti sobu koja gleda na dvorište. Mirnije je, a verujem i da će vam hlad platana prijati.

Gospođa Sonja ih uvede u neveliku sobu, skromnu, ali ukusno nameštenu i čistu. Soba se nalazila na kraju hodnika na prvom spratu, tik do malog kupatila, a terasu je zaista natkrililo divan platan sa raskošnom krošnjom.

– Hvala vam, gospođo Sonja – reče Lenka suznih očiju. – Znaite, ja sam... – izdade je glas. Sonja joj položi ruku na rame:

– Ne sada, pričaćemo posle. Prvo se odmorite. Trpezarija je u prizemlju. Ako ste gladne, reći ću Mari da vam spremi nešto za jelo.

– Mama, ja bih da spavam. Umorna sam – ogłosi se Ana, hvatajući majku za ruku.

– Staviću Anu da malo odspava, pa ću vam se pridružiti.

Lenka je pomogla Ani da se izuje i, taman kada se okrenula da raspakuje ono malo stvari što je u žurbi uspela da ponese, pogled joj odluta ka krošnji platana. Na najnižoj grani ugleda belu golubicu kako je radoznalo posmatra. Lenka priđe prozoru, polagano, da je ne bi uplašila. Golubica je mirno gledala u nju okruglim, sjajnim očima, kao da razume i njen bol i njen strah. U sledećem trenutku, zaleprša svojim belim krilima i vinu se put neba. „Slobodna sam, poput golubice“, pomisli Lenka sa nemirom u uzavrelom srcu. Okrete se prema Ani i ugleda svoju devojčicu kako leži na krevetu, utonula u dubok san. Licem joj pređe senka tuge i nesigurnosti. „Šta sam to učinila? Otkud mi pravo da tako krijim sudbinu rođenog deteta? Da li sam pogrešila? Možda će me moja jedinica proklinjati jednog dana.“

Teškim korakom pođe ka vratima sobe i u prolazu ugleda lik nepoznate žene u ogledalu. Zastade kraj ogledala i pomisli kako je za ovih nekoliko sati ostarila čitavu jednu deceniju. Odmaknu se rezignirano od ogledala, izađe iz sobe i tiho zatvori vrata za sobom.

* * *

– Napustila sam muža, salaš i kuću. Odvela sam svoje dete iz udobnosti srećnog detinjstva u nepoznat svet. Bojim se da će nas Anin otac, a moj muž, Stevan, tražiti. On nije loš čovek, ali ume da bude prek ako nije po njegovom. Plašim se, ali ne želim da mu se vratim, ne želim da se moje dete pretvori u salašarsku snašu za koju će se već u njenoj šesnaestoj godini ugovarati miraz. Hoću bolju budućnost za Anu. Želim da diše život punim plućima, želim da vidi svet i da svet upozna nju – ispovedala se Lenka tog ranog popodneva gospođi Sonji.

Mudra žena je ćutala, pokatkad samo klimajući glavom sa razumevanjem i puštajući Lenku da pred nju prospe sav svoj čemer i jad. Najzad reče:

– Razumem vas, Lenka. Ipak, mislim da bi bilo dobro i za vas i za dete da napišete makar pismo svom mužu, da pokušate da ga urazumite, smirite... Dete ima pravo i na oca. Pogotovu što iz vaše priče zaključujem da Ana voli svog tatu. Ako u njegovom srcu još ima ljubavi za vas dve, možda će razumeti...

– Ne, ne shvatate! Ne smem to da učinim! Saznaće gde smo, doći će po Anu! Ne mogu toliko da rizikujem. Plašim se... sve ću vam platiti, imam nešto novca i dukate... – zajeca Lenka.

Uz težak uzdah, Sonja ustade, priđe Lenki i zagrla je:

– Evo kako ćemo. Možete mi pomagati u pansionu dok je Ana u školi – nameštati sobe i brinuti o tome da gostima sve bude potaman. Mara je zadužena za kuhinju. Ako vam to neće smetati, tako ćete mi se odužiti za hranu i smeštaj. A te vaše dukate, dušo, čuvajte. Ko zna kada će vam zatrebati.

Lenka skoči sa stolice i toplo zagrla Sonju.

– Hvala vam – tiho reče ova dostojanstvena mlada žena.

Anina sećanja prekida bučni ulazak mladog doktora Savića, u pratnji dve sestre koje su se tiho kikitale iza njegovih leđa.

– Gospođo Balint, dobre vesti! – reče mladi lekar sa nadmenom veselošću u glasu. – Uredio sam da se već danas obavi zračenje. Posle toga, uz možda male neugodnosti koje prate zračenje samo po sebi, vaše tegobe bi trebalo da se značajno smanje.

Ana se s teškom mukom iz pansiona gospođe Sonje, iz predratnog Beograda, preseli u odurno hladnu bolesničku sobu:

– Doktore, meni ni najveći svetski baletski koreografi nisu mogli da naredi ništa što je bilo protivno mojoj volji. Zašto me prvo niste pitali da li želim zračenje? Vidite, doktore, ja sam vrlo dobro obavешtena o svojoj bolesti. Rak kostiju je gđna stvar. Moj usud... Ne želim hemoterapiju, želim samo da umrem što je moguće bezbolnije. Neću da izgubim kosu i da mi odumre i ovo malo zdravih organa što mi je ostalo. Neću da povraćam i da se rastačem. Zar nije dovoljno to što ležim ovde polomljenih udova? Dovoljno je bola bilo u mom životu. Ne dam mu da mi uzme sećanja.

– Ali, gospođo, najnovija istraživanja pokazuju...

– Manite me istraživanja, doktore! Kao što rekoh, biće volja Božija. Ako možete da mi pomognete da umrem bez mnogo bola, biću vam zahvalna, ako ne, bolje da oslobodim ovaj krevet drugoj napaćenoj duši. A sada vas molim da me izvinite, moram da se vratim na svoj ringišpil.

Doktor i sestre se pogledaše u čudu, pri čemu ona mlađa bezosećajno prevrnu očima, pa demonstrativno napustiše sobu.

Ana poče da tiho pevuši, pogleda uprtog u tavanicu. Zatim polako zatvori otežale kapke i prepusti se sećanjima.

Svakoga jutra, nakon obilnog doručka koji joj je spremala Mara, obavezno sa punomasnim mlekom „da podmaže kosti“, Ana je sa majkom napuštala pansion gospođe Sonje i odlazila u baletsku školu. Gospođa Klara joj je za dobrodošlicu poklonila prave baletske cipelice, baš onakve kakve su nosile prave balerine. Boleli su je prsti, majka ih je nakon napornih vežbi nežno

---

masirala, ali Ana ni za trenutak nije pomislila da odustane. Kad god bi se uhvatila za gredu i počela da vežba, bila je na svom ringišpilu, pored svog konjića sa kićankama, i čula Đorđa kako je zadirkuje: „Hajde, Ana, da se nisi uplašila?! Preskoči, stigni me...“ I onda bi se upinjala da izdrži, iz sve snage.

Lenka je u međuvremenu vredno radila u pansionu gospođe Sonje, i više nego što se od nje očekivalo. Ipak, i pored sreće koju joj je donosio Anin napredak u baletskoj školi, strah je nije napuštao. Bojala se da će se Stevan svakoga časa pojaviti na vratima pansiona.

Prošle su nepune dve godine. Ana je stasavala u lepoticu. Već sa osam godina bilo je jasno da njena nesvakidašnja lepota i urođena gracioznost ne mogu proći nezapaženo. Kako je vreme odmicalo, tako se Lenka sve više brinula za svoju devojčicu. Šta ako je stigne njena sudbina, ako se jednoga dana pojavi neki mangup koji će je zaludeti i odvući od budućnosti koja se suvereno otvarala pred njom? Naslonjena na dovratak trpezarije, sa krpom u ruci, Lenka prizva u sećanje jedan davni pazarni dan na subotičkoj pijaci.

Stevan je bio naočit mladić, guste crne kose i ozbiljnih veđa. Vatrenim pogledom ošinuo je Lenku tog dana, dok je sa majkom šetala između tezgi. Prvi put je osetila podrhtavanje srca i slabost u kolenima. Sanjarila je o nepoznatom mladiću nekoliko dana, sve dok jednoga dana njen otac, uvaženi opštinski pisar Stipan Hajduković, nije veselo umarširao u kuću.

– Lenka, dušo, ringišpil je stigao u grad. Reci majci da se spremi, idemo u varoš da vas počastim šećernom vunom i sladoledom.

To se nije dešavalo često. Stipan je bio zauzet čovek, uvek zatrpan papirima za stolom od orahovine u radnom salonu

njihove kuće. Familija Hajduković je bila poznata, cenjena i čestita. Stipan je važio za poštenog i vrednog čoveka. Njegova žena, Lenkina majka Margita, takođe je bila iz dobrostojeće porodice. Svoju jedinicu su vaspitavali u građanskom duhu. Lenka je od pete godine svirala klavir, učila nemački jezik, a pravopisu su je podučavale gospođice iz subotičkog internata za mlade dame. Kasnije je prosto gutala čitave oblasti iz zemljopisa, istorije, aritmetike, fizike i filozofije.

Nije im bila namera da svoju jedinu kćer udaju za prvog prosca koji naiđe. Hteli su da joj omoguće solidno obrazovanje i lepu mladost. Na kraju krajeva, i ako bi se našao kakav podoban prosac, oni bi s ponosom mogli da mu predstavljaju njene kvalitete. Ali te rane jeseni, kada su dunje tek počele da zriju, nadanja porodice Hajduković istopiše se kao šećerna pena u ustima njihove jedinice. Godinama posle, Stipan Hajduković je proklinjao svoje dobro raspoloženje tog popodneva, svoj predlog da pođu u varoš, svoju želju da obraduje Lenku.

– Oče, eno ga, ringišpil! Kako je samo svetao i lep! Mogu li da se provozam, samo jedan krug? – molećivo ga pogleda Lenka. Stipan je malo toga mogao da odbije svojoj mezimici:

– Ako želiš, naravno. Ali zar nisi malo prerasla ringišpil, čedo moje?

– Oče, molim te! Možda je ovo poslednji put...

Baš tako, bio je to poslednji put da je Stipan Hajduković nežno obgrlio svoju kćer oko ramena i poveo je ka sjajnom vrtuljku. Kad tamo, nedaleko od konjića sa kićankama, kojeg će njena Ana godinama kasnije strasno zavoleti, stajao je deran sa pazara, crne kose, tamnih veđa i vatrenog pogleda. Kada su im se pogledi ponovo sreli, za Lenku je svet stao. Ringišpil se, onako svetao i sjajan, sav pretvorio u dva crna oka.

I to je bio početak kraja. Lenka je tog popodneva počela da se oprašta od svoje bezbrižne mladosti, snova i udobnosti

roditeljskog doma... Nakon samo dva meseca skrivanja, bežanja i ljubavnih laži, Lenka je pobegla sa Stevanom na salaš. Slomila je srce svojim dobrim roditeljima. Umesto majčinskog zagrljaja, na salašu ju je dočekao Darin hladan i prekoran pogled. Još pamti to veče kad je, drhteći u sobi u kojoj se oprostila od svog devičanstva, slušala buduću svekrvu kako proklinje: „Proklet bio, budalo jedna! Gde ti je bila pamet! Ta devojka nije za našu kuću! Ona je gospođica iz grada. Nikada se neće navići na salaš. Pogledaj samo u kakvim je sandalama došla! Ljubav, kažeš?! Ha! Šta ti znaš šta je ljubav, derle neotesano!“

Kada je Stevan ušao u sobu, Lenka je drhtala šćućurena na bračnoj postelji. Njen budući muž ju je tešio, pričao kako je Dara malo nabusita i gruba, ali je u duši „med i mleko“. Lenka nikada nije imala priliku da upozna tu stranu njene ličnosti.

Ma koliko se Lenka zbog Stevana upinjala da zavoli baba Darin salaš, nije u tome uspevala. Ono što joj je kao gradskoj gospođici zvučalo tako egzotično, zapravo je bilo neizmerno daleko od toga. Kada je prvi put ugledala trošnu prizemnu kuću, tamo gde periferija odiše životom teškog dovijanja, kne-dla joj zastade u grlu. Ispod grana starog kestena nazirali su se prozori mračnih i prašnjavih okana. U dvorištu bez ograde caruje samoća, štala sa tužnim, neuhranjenim Riđanom, a podno brežuljka – ringišpil. Jedino on, svetao i šaren, bleštavilom boja razbijao je sumornost salaške svakodnevice. Kada je lepa Lenka stupila nogom na salašku kaldrmu, njena lepota samo je pojačala utisak sumorne, napaćene zemlje. Vitka i čedna, uzburkanih osećanja, zaljubljena i razdragana od mladosti, odudarala je od tame salašarske sirotinje. Podsćala je na mlado i vitko kestenovo stablo koje je Stevan ubrao svojim grubim, očvrslim rukama. Čitavo njegovo biće odisalo je grubošću zemlje i šeretskim, neumesnim pošalicama. Kada je pošla za njega, nije znala da je noći provodio orgijajući po lokalnim kafanama i rasipajući novac. Kroz njegove ogrubele šake svaka bi zarađena banka skliznula, poput suze niz Lenkin

obraz. Zato su iz večeri u večje grubi povici, psovke i vređanja bili uspavanka za krhku lepoticu, poniklu u finoj građanskoj porodici. Duskora, uspavljivale su je Šopenove i Mocartove sonate. Nije mogla da se pomiri sa zlom sudbom, kojoj je tako nepromišljeno poletela u zagrljaj.

Iz sećanja je prenu glas gospođe Sonje.

– Lenka! Lenka, ovde je neki čovek. Pita za tebe i Anu! – povika ona.

Lenki strah probode srce. Teškim koracima pođe ka vratima. Baci pogled na sat i vide da još nije podne. „Dobro je“, pomisli, „Ana neće stići pre pet.“ Bila je spremna na sve. Na vratima ugleda starijeg čoveka koji joj se učini poznat. Ne, to nije bio Stevan, hvala Bogu! Ipak, ovaj čovek liči na...

– Miloje! – ote se Lenki iz grla. Potrča prema vratima, pa zastade zbunjena.

– Dobar dan, Lenka – reče Miloje tihim glasom, izbegavajući njen pogled.

– Ali...

– Ne boj se, niko ne zna da sam ovde. Bogme sam se pomučio dok te nisam našao. Već dva dana sam u Beogradu. Moji misle da sam u Senti, na vašaru. Mogu li da uđem?

– Da, naravno – Lenka uhvati Miloja pod ruku i uvede ga u salon za primanje gospođe Sonje.

– Sedi, Miloje, sad ću ja – reče ona, pa otrča u kuhinju kod Mare i zamoli je da im pripravi dve kafe i iznese rakiju.

Sedeli su u tišini. Miloje se nervozno obazirao po salonu, tobože gledajući slike na zidovima, Lenka ga je posmatrala sa tugom u srcu. Kud nestade ona zdrava seljačka boja iz njegovih obraza? Vidno je ostario za protekle dve godine, tamni podočnjaci i izgubljen pogled izazivali su sažaljenje. Najzad Miloje progovori:

– Morao sam da te nađem, Lenka, đavo mi nije dao mira. Smatrao sam se odgovornim za tebe i Anu. Zaboga, ja sam ti pomogao da pobjegneš s detetom. Tvoj me lik i danas proganja u snovima, mučim se... Ne prođe nijedna zora, a da se ne zapitam kako ste, jeste li se snašle, nikada sebi ne bih oprostio da vam se šta desilo. I ne brini, neću nikome reći da sam te pronašao.

– Hvala ti, Miloje – reče Lenka blagim glasom. – Dobro smo. Ana lepo napreduje u baletskoj školi, ja radim kod gospođe Sonje u pansionu, tu i tamo ponešto sašijem njenim prijateljicama i tako se snalazimo. Ana izrasta u prelepu devojkicu. A kako je vrlo talentovana, mislim da je pred njom sjajna budućnost.

– A ti, Lenka? Imaš li ti budućnost? – izlete Miloju. Lenki ugasnu sjaj u očima. Spustivši glavu, tiho reče:

– Moja budućnost je pored mog deteta, Miloje. Ako me pitaš imam li drugoga, nemam. Dolazila su neka gospoda, pitala za mene, ali moje su rane još sveže... – Ona zastade, prikupi hrabrost i najzad zapita prigušenim glasom: – Šta ima kod kuće, Miloje? Kako su tvoji? Kako je... – tu joj se glas izgubi. Miloje joj nežno dotače ruku, uzdahnu, zavalio se u fotelju i počeo:

– Moja Ruža više nije među živima, Bog da joj dušu prosti. Tuberkuloza. Otišla je pre godinu dana, za samo tri meseca. I onako jektičava, samo se brinula kako ćemo se nas dvojica snaći bez nje. Đorđe mi osta bez majke. On je dobar dečak, obećao sam mu da ću ga, kad navršši šesnaest godina, poslati u pilotsku akademiju, samo sanja o avionima. Teško je podneo majčinu smrt. Prvo nije govorio dva meseca otkako ste Ana i ti nestale. Nije mogao da preboli Anu. A onda, nije prošlo mnogo, ostao je i bez majke. Nije mu lako sa mnom, ovakvim. Ja puno radim, šta ću, mora neko da održava imanje i da se brine o dečaku. On je sve što mi je ostalo. – Miloju se steže grlo, uze čašicu rakije i popi je naskap, pa nastavi:

– Stevan se propio. Prvo je, pošto ste otišle, vikao po salašu da će vas naći, da će zemlja da te prekrije, a onda je počeo da

pije i nije stao, ima tome valjda dve godine. Tetura se pijan po salaškim jarugama, bez prebijene banke u džepu, bojim se da će i on za mojom Ružom, ako nastavi ovako. Baba Dara je još grublja nego što je bila, i ona svaki dan trgne pokoju, kad misli da je niko ne vidi. Propade baba načisto, tuguje za Anom. Ona je i njeno čedo, njena krv... – kršeći ruke, Miloje pogleda Lenku, kojoj su se suze slivale niz obraze. – Jedino je još ringišpil prav! Eno ga, prkosi i dalje salaškoj prašini i vetrovima, pušta derane da skaču po konjicima... Al' nekako ne peva više kô pre, Lenka, kô da je napukô od jeda.

Lenka poče naglas da jeca. Sva njena tuga izli se tu, pred Milojem. U sobu utrča preplašena gospođa Sonja:

– Lenka, dušo, šta se desilo? Loše vesti?

– Gospođo, ja sam kriv. Dolazim sa salaša, nisam hteo da je rasplačem – pravdao se Miloje.

– Ne, ne... – promuca Lenka. – Oprostite mi, nisam mogla da zadržim suze...

– Lenka, molim te, smiri se, nemoj da te dete vidi tako utučenu, zabrinuće se – reče gospođa Sonja odlazeći.

– Lenka, nećemo više o prošlosti. Ti si jaka žena i znam da ćeš izdržati sve životne nedaće. Samo, brinem se za sve nas. Slušaj li ti radio, čitaš li novine? Bojim se, biće rata – reče Miloje.

– Šta pričaš, Miloje? Neće biti rata, zaobići će nas.

– Daj Bože da si u pravu, ali ja u vazduhu osećam barut. Ni zemlja više ne miriše i ne rađa kao pre. Kao da je jalova. Hitler je napao Poljsku, Čehoslovačka je već kapitulirala, bojim se da će doći red i na nas.

– Dosta mi je moje muke, Miloje. Šta bude, biće. Umorna sam od predviđanja. Trudiću se da zaštitim dete.

– Lenka, moja su ti vrata uvek otvorena...

– Hvala ti, Miloje, ali ja se živa tamo ne vraćam. Ta sam vrata za sva vremena zatvorila.

Nakon nekoliko trenutaka u tišini, Miloje se pridiže i reče:

– Odoh ja sad. Hteo sam samo da se uverim da ste vas dve dobro, da ste na sigurnom. Ne, ne moraš mi ništa reći, Lenka. Tvoja će tajna sa mnom u grob.

– Rano je da tako pričaš, Miloje. Kakav grob? Imamo ti i ja još mnogo godina pred sobom – Lenka ga nežno dotače po ramenu.

– Znaš, Lenka, da si bila moja, čuvao bih te kô malo vode na dlanu. Ispunio bih ti sve želje. E, kad bi onaj kopilan Stevan znao šta je izgubio...

– Zna on to, Miloje, zna, zato i pije.

Bio je to poslednji put da su se Lenka i Miloje sreli u Beogradu. U godinama koje će uslediti, Lenka se često sećala Milojevih proročkih reči.

III

Kada je 1940. godine Nemačka napala Belgiju i Holandiju, u Lenku se uvukao neopisiv strah. Ubrzo nakon toga kapitulirala je i Francuska. U Beogradu su komunističke i druge političke frakcije bivale sve agresivnije, izbijale su tuče na Univerzitetu između studenata komunista i studenata nacionalista. U pro-komunističkom listu *Proleter* svakoga dana pojavljivali su se zastrašujući tekstovi koji su unosili još veći strah i nespokoj. Pisali su da vojna industrija Kraljevine Jugoslavije nije dobro razvijena, da vojska nije spremna za rat, da knez Pavle neće moći da se izbori sa naraslim apetitima hrvatskih, slovenačkih i srpskih politikanata, da je rat na pragu...

Lenka se plašila za Anu, kuda će ako se zarati? Molila je Klaru da prihvati njenu Anu ako se njoj šta desi.

– Lenka, kako bude drugima, tako će i nama. Slušaj me dobro. Mi smo već spremili podrum u Sonjinoj kući, opremili ga... Skrivaćemo se neko vreme. Ako do rata i dođe, valjda neće potrajati. A što se tvoje Ane tiče, znaš da je volim kao sopstvenu kćer. Ja poroda nisam imala, nju sam zavolela kao da je moja. Čuvaćemo je zajedno, Lenka, mani se crnih misli. Uostalom, zar ti nisam obećala? Našu Anu čekaju svetske baletske pozornice i ona će do njih stići, veruj mi – govorila je Klara.

* * *

Pred očima su joj ratne godine, protesti, bombe, sirene, ruševine i plamen, mrtvi ljudi na beogradskim ulicama, glad, beda, neprospavane noći, strah... Ponovo je u mislima pohode Lenka i njena požrtvovanost, za pedalj veća od najveće majčinske ljubavi. Seća se tog 27. marta 1941, puča i uskomešanog naroda na ulicama. U čudu je posmatrala sve što se dešavalo na beogradskim ulicama, njenih devet godina nije bilo dovoljno da shvati išta više osim gužve i nemira koji je dolazio iz svake pore života. Nije shvatala sve o čemu su odrasli pričali. Čula je tetka Klaru kako priča da je izvršen prevrat, da su uhapšeni ministri koji su pogazili čast i slobodu svoje zemlje, pristupivši Trojnom paktu, da je knez Pavle napustio zemlju... Nije znala značenje ponekih reči. Zapitkivala je majku šta je to puč, šta je pakt i ko su ministri. Seća se kako je majka tražila prave reči da joj objasni sve što ju je zanimalo, pažljivo, trudeći se da ne pokaže svoj strah, ali ništa joj nije bilo jasno. Nije shvatala zašto ljudi igraju na trgovima i pevaju srpske pesme o ratu i junacima, čemu sve te zastave i natpisi sa njoj nejasnim sadržajem. Niko od njih nije mogao ni da pretpostavi da će samo nekoliko dana kasnije, 6. aprila, na Uskrs, u rano jutro početi prava kataklizma.

Dan uoči bombardovanja Beograda, šetala je sa majkom još uvek bezbrižnim ulicama prestonice. I danas se seća kako su bioskopi *Vračar* i *Kolarac* reklamirali bioskopski repertoar. Seća se kako je dugo stajala ispred plakata bioskopa *Slavija* na kojima se reklamirao novi film *Beti Dejvis*, „najveći šlager svih vremena“. A u *Unionu* i *Triglavu* prikazivao se film *Vesela srca* sa lepom Džudi Garland u glavnoj ulozi. Snaše iz Pino-save nudile su prolaznicima modre zumbule, nežne mimoze i tvrdozglave narcise. Nije ni slutila da će sledeće jutro sa sobom doneti čitave četiri godine straha i užasa.

Nikada, ni u poslednjem, samrtnom času što se lukavo šunja oko nje, neće zaboraviti to aprilsko jutro. Probudile su

je zastrašujuća grmljavina, sirene i galama. Majka je skočila sa kreveta, počela je luda trka po kući, Lenka, Mara i Sonja su se sudarale, vičući na sav glas; taman je nazula desnu cipelicu, kada se tle uz tresak zaljuljalo, prolomio se vrisak, pomešan sa bukom eksplozija i lomom stakla, i nadvladao sve.

– Brzo, požurite, moramo u podrum! – vikala je gospođa Sonja. – Maro, uzmi vode i nešto hleba! Lenka, Ana, dođite brzo! Brzo, svi u podrum!

Nikada se nije toliko uplašila, iako je majka nije ispuštala iz naručja, pevajući joj glasom kroz koji su se nazirali strah i jecaj. Ljuljala ju je u naručju a tople majčine suze natapale su kosu deteta. Tog 6. aprila Beograd je bombardovan četiri puta. I već sutradan nije više bilo bezbrižnih odlazaka na časove, napornih vežbi, šaputanja sa drugaricama na odmorima. Baletske cipele su bile izgubljene, zatrpane negde ispod ruševina. Plašila se da pita majku za oca i baba Daru, iako je često mislila na njih. Nije htela da je povredi. Nije želela ni sebi da prizna da je u tim trenucima nemoći, straha i očaja, najviše mislila na ringišpil, neprestano se molila da joj bombe ne oštete konjića sa kičankama, pitala se gde je Đorđe...

Za sve vreme rata, Ana je želela samo jedno: da se agonija završi, da pronađe svoje baletske cipele, da zažmuri i prepusti se muzici. Četiri godine je slušala vapaje, jecaje i naricanja. Godine izgubljene nepovratno, obojene strahom, glađu i neizvesnošću.

Kada se rat napokon završio, nije mogla da se raduje. Njeno detinjstvo je otišlo u nepovrat, a mladost je bila maglovita predstava o nečemu što tek dolazi i čemu se ne raduje, jer je na radost i zaboravila. Sa nepunih trinaest godina izgledala je znatno starija. Majka, na pragu četrdesetih, bila je gotovo starica. Gospođa Klara i gospođa Sonja kao da su se smanjile, Mara nije preživela, ubijena je u redu za okupacijsko sledovanje brašna.

Dok nemim, praznim pogledom prelazi preko bele i bezlične bolničke tavanice, oseća kako joj suze teku niz lice, na kome je život ostavio svoje najdublje tragove i zapise.

Seća se oslobođenja: majka joj čvrsto steže ruku dok stoje na ćošku Nemanjine ulice, baš kao onog davnog avgusta 1938. godine, kada su prvi put stale ispred vrata gospođe Klare. Tog 20. oktobra 1944. godine, umornim očima je gledala sovjetske tenkove kako tutnje ulicama, gledala je mršave, ispijene vojnike Narodnooslobodilačke vojske Jugoslavije i Crvene armije, namrštenog čela slušala partizanske pesme... Svi su se radovali, smejali, igrali na ulicama. Naslonila je glavu na majčino rame, zatvorila oči i u mislima prizivala muziku sa svog ringišpila. Iz sanjarenja ju je trgao dobro poznat glas:

– Anuška, lepotice, dođi unutra, imam nešto za tebe – dovikivala je Klara sa do vratka pansiona gospođe Sonje.

Ana otrča u pansion, preskačući po dve stepenice. Klara ju je sačekala u salonu, sa širokim osmehom na usnama.

– Drago moje dete, pre mesec dana, dok si spavala, tvoja majka i ja smo iscrtale na kartonu tvoja stopala. Svi su pričali o tome da oslobođenje samo što nije došlo. Obećala sam sebi da ću te na taj dan obradovati nečim posebnim. I, evo, zahvaljujući majstoru Mihajlu... – Klara ne dovrši rečenicu, sa sjajem u očima pruži joj nove, sjajne, bele špic-patike. Kao hipnotisana, Ana je gledala svoje nove baletske cipele, a onda joj se iz grudi prolomi plač, nalik olujnom vetru.

– Ali, ali... – pokušavala je da progovori kroz suze – tetka Klaro, ja nikada više neću igrati balet...

– Gluposti, dete! Rat je prošao i mi ćemo nastaviti tamo gde smo stale. Zapravo, ne samo što ćemo nastaviti sa časovima, nego ću uskoro pokušati da pronadem moju dobru prijateljicu, nadam se da je preživela ovaj rat, čuvenu rusku balerinu,

poznatog koreografa Ninu Pavlovnu. Volela bih da dođe i da vidi kako igraš, odavno sam to planirala. Da nije bilo rata, ti bi, mila moja, već bila u Rusiji. Ovak, moraćeš još malo da se strpiš i nastaviš vredno da vežbaš, kao i do sada – završi Klara uz osmeh.

Ana joj polete u zagrljaj. Tople suze natapale su Klarinu bluzu. Stajale su tako zagrljene nekoliko minuta, a onda Klara reče:

– Ana, hajde da sednemo, želim nešto da ti kažem. Dete moje, svesna sam toga da ti je rat ukrao najlepše godine, ali veruj mi da za tebe ono najbolje tek dolazi. Izrastaš u prelepu mladu ženu. Posедуješ neverovatan talenat i potpuno sam sigurna da će ti se jednoga dana klanjati publika i u Rusiji, i u Francuskoj i u svim svetskim metropolama. Tražim od tebe samo da veruješ. Veruj u sebe, u svoj talenat, u svoju budućnost. Balet ima mnogo manje direktnih izražajnih mogućnosti nego jezik ili muzika. Lakše je iskazati svoja osećanja u drugim umetnostima. Ali i balet može biti isto toliko sugestivan, pod jednim uslovom: da bude savršen. Ti si, Ana Balint, neko ko poseduje to savršenstvo pokreta, neko ko je jednako lep i spolja i iznutra. Posebna si, Ana, i jednoga dana, kada me više ne bude na ovom svetu, hoću da zapamtiš ove moje reči. Obećaj mi. Obećaj mi da ćeš uvek verovati u sebe.

– Obećavam, tetka Klaro. Nikada te neću izneveriti – reče Ana drhtavim glasom. Kršeći ruke u krilu, ona ispod oka pogleda u Klaru i snebivajući se nastavi: – Tetka Klaro, odavno želim da te pitam. Sećam se da si mi, još dok sam bila devojčica, pokazivala svoje slike iz mladosti. Bila si tako lepa i uspešna. Ne želim da ti povredim osećanja, ali uvek sam se pitala kako to da se nikada nisi udala, rodila decu? Sigurna sam da je bilo ljubavi u tvom životu.

Klara se nasmeši svom blagošću svojih poznih godina, pomilova Anu po obrazu i reče:

– Ispričaću ti svoju priču, Ana. Možda će ti moje iskustvo pomoći u životu i možda ćeš iz te priče izvući i neke pouke. Da,

bila sam veoma lepa i mlada, tek nešto starija od tebe. Imala sam osamnaest godina. Moja majka je, poput tvoje, bila uporna i hrabra žena i, uprkos silovitom protivljenju moga oca, odvela me je u Rusiju, kod čuvenog baletskog koreografa Mihaila Bariškova. Uz dobre preporuke koje sam dobila iz Beograda i Beča, gospodin Mihail me je nakon kratke probe primio u svoj baletski ansambl. Moja majka se ubrzo vratila ocu, a ja sam ostala u Rusiji. Mihail je postao moj mentor i duhovni otac. Nije me mazio. Zahtevao je da naporno vežbam i radim, kako bih jednoga dana mogla da ostvarim svoj san. A moj san, Ana, bio je moskovski *Boljšoj teatar*. Tako sam ja, sa samo osamnaest godina, u carskoj Rusiji tražila način da preživim. Tada sam upoznala Ninu Pavlovnu, koja će kasnije postati moja najbolja prijateljica i kojoj želim da te poverim. I tako, svakodnevno smo naporno vežbali; u početku sam uglavnom imala ulogu statistkinje u baletskim predstavama. Kada su moje noge prvi put zakoračile na scenu *Boljšog teatra*, mislila sam da će mi se srce istrgnuti iz grudi i poleteti put neba, poput lastavice. Mojoj sreći nije bilo kraja. Treba da znaš, devojčice moja, da je *Boljšoj teatar* najstarija i najbolja svetska baletska pozornica. Osnovani su ga još davne 1776. godine princ Petar Urusov i Mihail Madoks. Scena takvog formata prosto je zahtevala od baletskog igrača čistotu pokreta, virtuoznost i izražajnost. Tako je i danas, a kriterijumi su sve stroži, kako se balet oslobađa i razvija.

Nakon dve godine pregalačkog rada, Mihail mi je saopštio da ću igrati drugu glavnu žensku ulogu u *Žizeli* Adolfa Adama. Nini je bila dodeljena uloga *Žizele*. Našoj sreći nije bilo kraja. Vežbala sam i po dvanaest sati dnevno. Uveče, kada bih se umorna vraćala u naš pansion, poput reke tekle bi mi suze, od bolova i napora koje je moje telo podnosilo, a prste na nogama gotovo da i nisam osećala. Na dan premijere, srce mi je tuklo kao ludo. Mislila sam da ću se onesvestiti od treme i neizvesnosti. Kada su zasvirali prvi taktovi muzike, a zavesa se podigla, meni je stao dah. *Boljšoj teatar* je bio prepun, baletska scena predivna,

lože protkane zlatom dupke pune – sve se pretvorilo u trenutak iz koga sam sa strahom i strepnjom zakoračila u svoj jedini san. Te večeri sam plesala kao nikada pre. Plesala sam dušom, bilo je nestvarno. Kada se zavesa spustila, na trenutak je nastao tajac, da bi se ubrzo prolomio gromki aplauz! Zavesa se ponovo podigla, a ja sam zapanjeno posmatrala čitav *Boljšoj teatar* na nogama. Svi su ushićeno aplaudirali. Nina i ja smo se nekoliko puta klanjale toj divnoj publici koja je umela da prepozna naše emocije. Tako egzaltirane, nakon predstave smo bukvalno otrčale do garderobe kako bismo skinule scensku šminku i pripremile se za odlazak na koktel u foajeu teatra. Inače, Nina je insistirala da nas dve delimo garderobu, što je potpuno neobičajeno, jer je ona već tada imala status primabalerine, a one uvek imaju zasebnu garderobu. Samo, nijedna primabalerina, ni pre ni posle Nine, nije imala tako divno srce i tako široku dušu kao ona. Garderoba je bila prepuna cveća, a na stolu nas je čekao šampanjac. Mihail nam je, potpuno lud od sreće, ljubio ruke i neprestano ponavljao: „Ljubimije maji...“ U jednom trenutku, neko je pokucao na vrata naše sobe. Požurila sam da otvorim i bukvalno se sudarila sa najvećim i najlepšim buketom raznovrsnog cveća. Bilo je tu ruža, orhideja, anturijuma, hrizantema, čudo jedno. Prihvatila sam buket i sa osmehom se okrenula ka Nini, doviknuvši: „Nina, draga, još jedan buket za tebe!“

Mladić koji je dostavio buket diskretno se nakašljao: „Hmm... gospođice, izvinjavam se, ali ovaj buket je za vas...“ Šokirana, gledala sam za njim dok je odlazio. Unela sam buket i primetila ceduljicu prikačenu za jednu orhideju.

Draga moja Ana, i posle tolikih godina, jasno se sećam reči koje su zatitrale pred mojim očima, kao da plešu: „Najlepšoj graciji baletske scene“, u potpisu „Nikolaj Gorki Kirjakov“. Nina je veselo dotrčala do mene i istrгла mi ceduljicu iz ruke.

„O, draga Klaro, pa ti imaš obožavaoca! I to, ni manje ni više, nego Nikolaja Kirjakova! O, Klaro...“, izustila je Nina u jednom dahu. I dalje zbunjena, posmatrala sam je bez reči.

„Ko je Nikolaj Gorki Kirjakov?“

„O, Klara, zar je moguće da ne znaš? I ja svašta pitam, kako da znaš kada se nikada nisi ni interesovala za momke! Balet i samo balet! Samo ti je to na pameti. E, pa vremena se menjaju. Nikolaj Gorki Kirjakov je poznati ruski kompozitor i jedan od najprivlačnijih neženja u Moskvi. Ali očigledno mu mi Ruskinje nismo dovoljno dobre“, dodala je, šeretски se osmehujući. „Idemo, draga, nešto mi govori da ćeš uskoro upoznati gospodina Kirjakova.“

Pošle smo u foaje, gde nas je čekala gomila novinara i foto-reportera. Osmehivala sam se, primala čestitke, davala izjave... U jednom trenutku sam pogledala preko ramena i ugledala najlepše, najprivlačnije i najmisterioznije oči na svetu – oči boje suvog leda. Ni crne, ni sive, ni zelene, već sve to odjednom. O, Anuška moja, kao da se zemlja izmakla pod mojim nogama. U srcu gromovi, u glavi vatromet. Gledala sam kao hipnotisana u ta dva oka dok su mi se približavala. Noge nisam osećala. Činilo mi se kao da lebdim, kao da levitiram u tom bestežinskom, opijenom stanju. Sledećeg trenutka sam začula dubok glas, osetila da je uzeo moju hladnu ruku i naklonio se:

„Nikolaj Gorki Kirjakov.“

„Klara...“, promucala sam tihim glasom.

„Znam, najlepša gracija baletske scene“, reče. „Oprostite mi na mojoj drskosti, ali morate mi obećati večeru. Ne prihvatom odbijanje.“

„Ja... nisam sigurna...“, nastavila sam da mucam, kada mi je on stavio prst preko usana i nastavio:

„Šššš... Ja sam siguran, Klara. Nemate čega da se bojite, moje namere su časne. Samo, unapred vas upozoravam, sad kad sam vas pronašao, a čekao sam vas trideset godina, nikada vas neću pustiti.“

I tako je, Ana moja draga, počela moja ljubavna priča. Priča mog života. Svako novo jutro počinjalo je i završavalo se mojim mislima o njemu. Disala sam vazduh koji je on izdisao, upijala